Eindelijk ruimte voor krimpoplossingen

De fusietoets bestaat niet meer en dat is maar goed ook, vertelt Ronald Bloemers van VOS/ABB. Er kan nu eindelijk worden doorgepakt met de samenwerking tussen schoolbesturen.

TEKST: **MARTIN VAN DEN BOGAERDT**
BEELD: **SHUTTERSTOCK EN MARTIN VAN DEN BOGAERDT (PORTRET)**

VOS/ABB voerde jarenlang een actieve lobby tegen de fusietoets. Ronald Bloemers was degene die deze strijd voerde, in het belang van goed onderwijs voor alle kinderen. 'Wat je zag gebeuren in krimpgebieden, was dat scholen en besturen wel met elkaar wilden fuseren om het onderwijsaanbod in hun regio overeind te houden, maar dat dat niet lukte vanwege de afschrikwekkende werking van de fusietoets. Wanneer je het hele proces volledig had doorlopen en dus overeenstemming had met iedereen, dan kwam pas de fusietoets. Dan wilde je niet meer 'nee' te horen krijgen. Dat zorgde ervoor dat men er bij een kans op 'nee' niet eens aan begon. Bovendien stond in de fusietoets de voorwaarde dat een bestuurlijke fusie van openbaar en bijzonder onderwijs pas mocht wanneer er een school op omvallen stond. Dit terwijl er tal van situaties waren waarin het voor behoud van het onderwijsaanbod goed was om samen verder te gaan. Het belang van goed onderwijs voor alle kinderen telde in feite niet mee. Dat is bizar, want daar hoort het natuurlijk om te gaan, en niet om het naleven van bureaucratische regeltjes of het openhouden van schooltjes omdat we nog denken in termen van zuilen en denominaties. Het is goed dat dit Trumpiaanse hek eindelijk is neergehaald. We kunnen nu werken aan optimale oplossingen voor problemen die schoolbesturen in met name krimpgebieden ervaren.'

Ronald Bloemers: 'Ons ideaalconcept 'School!' kan nu dichterbij komen'.

> *'Het is goed dat dit Trumpiaanse hek is neergehaald'*

Menselijke maat

De fusietoets werd ingevoerd in 2011, in reactie op ongezonde ontwikkelingen in het hoger onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs. Iedereen kent nog wel Amarantis, de christelijke onderwijsgroep met ruim 60 scholen in de regio's Amsterdam, Zaandam, Utrecht en Amersfoort. De naam Amarantis verwees naar eeuwige groei en bloei. Groeien deed de organisatie als geen ander, alleen zat dat de bloei in de weg. De organisatie werd onbeheersbaar en viel om.

Bloemers: 'De invoering van de fusietoets was een overreactie op dergelijke problemen buiten het primair en voortgezet onderwijs. In de discussie kwam altijd de term 'menselijke maat' naar voren. Het vervelende was, dat in de praktijk vooral het primair en voortgezet onderwijs met de fusietoets te maken kreeg, of liever gezegd er heel veel last van kreeg, terwijl de menselijke maat daar helemaal niet in het geding was!' In de praktijk gaat het volgens Bloemers niet zozeer om de maat van het schoolbestuur, maar om de manier waarop de scholen zijn georganiseerd. 'De misstanden die de aanleiding vormden voor de fusietoets, hadden allemaal te maken met de foute manier waarop mensen handelden en de wijze waarop de fusieorganisaties waren opgebouwd. De omvang van de organisatie hoeft het probleem helemaal niet te zijn. Als je nu kijkt naar BOOR, het Bestuur Openbaar Onderwijs Rotterdam, dat is een van de grootste onderwijsstichtingen in het land. Eerst ging het daar grondig mis, maar nu er andere mensen zitten en de organisatie anders is ingericht, gaat het goed. Terwijl BOOR nog even groot is als toen. Andere voorbeelden van grote schoolbesturen die goed functioneren, zijn Ons Middelbaar Onderwijs in Brabant en Lucas Onderwijs in Den Haag. Waar het om gaat, is dat de interne organisatie op orde is, dus dat er goede checks en balances zijn.'

Concept 'School!'

Nu de fusietoets niet meer bestaat en er daadkrachtig kan worden gewerkt aan krimpoplossingen, kan volgens Bloemers het ideaal van het concept 'School!' dichterbij komen. Dit toekomstconcept voor het primair en voortgezet onderwijs dat boven de denominaties uitstijgt, is in 2014 opgesteld door VOS/ABB en de Vereniging Openbaar Onderwijs. Het idee is dat er in de toekomst geen openbare, protestants-christelijke, rooms-katholieke of wat voor scholen dan ook meer zijn, maar 'scholen' zonder denominatief voorvoegsel, waar alle leerlingen samen leren.
'We zien voorbeelden in het land van openbare en bijzondere schoolbesturen die in hun gebied al het onderwijs onder één bestuur willen brengen. Die schoolbesturen denken niet meer vanuit de 20e-eeuwse zuilen en vanuit concurrentie, maar willen het beste onderwijs voor al hun leerlingen. Daarbij hoeft de identiteit van de verschillende scholen niet verloren te gaan. Die variatie wil men juist bewaren, zodat er voor ouders keuze blijft. Het gaat erom dat je vanuit je gezamenlijke kracht met elkaar samenwerkt. Als je de concurrentieangel eruit haalt, zie je dat er veel meer naar kwaliteit wordt gekeken en dat er geen noodsprongen meer worden gemaakt om het bestaande aanbod maar in stand te houden.' ◂

Ook zonder fusietoets menselijk maat behouden

Schoolbesturen moeten oog blijven houden voor de menselijke maat in het onderwijs, ook nu sinds 1 januari de fusietoets niet meer bestaat. Dat is de strekking van het essay *Schaal in beschouwing* van professor Renée van Schoonhoven van de Vrije Universiteit in Amsterdam.

Socioloog en onderwijswetenschapper Van Schoonhoven pleit voor referentiepunten voor fusievoornemens. Met dergelijke referentiepunten kunnen schoolbestuurders, toezichthouders en stakeholders zicht houden op schaalvergroting in het primair en voortgezet onderwijs. Het gaat bijvoorbeeld om referentiepunten met betrekking tot gemiddelde schoolgrootte, verdeling van schoolsoorten en soorten bestuursvormen. 'Zicht houden op schaalgrootte is van groot belang, omdat de ontwikkeling van schaal veel zegt over de ontwikkeling van onderwijs in onze samenleving. Door het blijvend in beschouwing nemen van schaalgrootte in het funderend onderwijs kunnen we in ieder geval met elkaar zien wat er gebeurt', aldus Van Schoonhoven.
Het essay *Schaal in beschouwing* is op 14 januari gepresenteerd tijdens het afscheidssymposium van de Commissie Fusietoets Onderwijs, dat werd gehouden bij Driestar educatief in Gouda.

U kunt het essay downloaden: ga naar www.vosabb.nl en zoek naar het bericht 'Ook zonder fusietoets menselijke maat behouden'.